

Vändra alevi arengukava 2014 - 2018

SISUKORD

EESSÕNA.....	3
ARENGUKAVA KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED	3
1. VÄNDRA ALEVI ÜLDISELOOMUSTUS	4
1.1 GEOGRAAFILINE ASEND	4
1.2 AJALOOLINE ÜLEVAADE	5
1.3 RAHVASTIK.....	6
2. VISIOON JA STRATEEGIA	8
2.1 VISIOON	8
2.2 STRATEEGILISED LÄHTEKOHAD	9
3. HETKEOLUKORD, PROBLEEMID JA ARENGUEESMÄRGID	9
3.1 HARIDUS JA HUVITEGEVUS	10
Üldine iseloomustus	10
Hinnang hetkeolukorrale	10
Eesmärgid ja tegevused	11
3.2 KULTUUR, SPORT JA VABA AEG	12
Üldine iseloomustus	12
Hinnang hetkeolukorrale	14
Eesmärgid ja tegevused	14
3.3 TERVISHOID JA SOTSIAALHOOLEKANNE.....	15
Üldine iseloomustus	15
Hinnang hetkeolukorrale	17
Eesmärgid ja tegevused	17
3.4 ETTEVÕTLUS JA TURISM.....	18
Üldine iseloomustus	18
Hinnang hetkeolukorrale	19
Eesmärgid ja tegevused	20
3.5 TURVALISUS JA ELUKESKKOND	20
Üldine iseloomustus	20
Hinnang hetkeolukorrale	21
Eesmärgid ja tegevused	21
4. MAINEKUJUNDUS JA KOHATURUNDAMINE.....	22
5. KOHALIKU OMAVALITSUSE JUHTIMINE	22

EESSÕNA

Hea lugeja!

Teie ees on Vändra alevi arengukava aastateks 2014 - 2018. Arengukavas on välja toodud Vändra alevi arengu olulisemad põhimõtted ja tulevikuperspektiiv järgnevals arenguperioodiks.

Esmalt on antud ülevaade Vändra alevist üldisemalt. Seejärel on keskendutud valdkondade kaupa hetkeolukorra kirjeldamisele ning püstitatud arengueesmärgid ja tegevused. Tegevused on koondatud täiendavalt tabelina esitatud tegevuskava alla.

ARENGUKAVA KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED

Arengukava on omavalitsusüksuse pika- ja lühiajalise arengu eesmärgi määratlev ja nende elluviimise võimalusi kavandav dokument, mis tasakaalustatult arvestab majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi ning on aluseks erinevate eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele.

Omavalitsusüksus korraldab avalike arutelude kaudu kõigi huvitatud isikute kaasamise arengukava koostamise protsessi ning tagab kehtestatud arengukava järgimise. Teade arengukava ja selle muutmise eelnõu avalikustamise kohta avaldatakse maakonnalehes ja valla- või linnavalitsuse veebilehel. Arengukava koostatakse vähemalt kolmeks aastaks.

Arengukava on aluseks:

- 1) kohaliku omavalitsuse eelarve koostamisele;
- 2) investeeringute kavandamisele ja nende jaoks rahaliste ning muude vahendite taotlemisele;
- 3) laenude jm rahaliste kohustuste võtmisele.

Arengukava koostamise põhitöögrupp kuulusid Vändra alevivanem Toomas Sonts, arendus- ja õigusnõunik Piret Müür, Tartu Ülikooli Geograafia osakonna regionaalplaneerimise eriala praktikandid Anniki Puura ja Ingmar Pastak. Arengukava koostamise protsessis osalesid läbi tööruhmade ettevõtete ja erinevate asutuste/organisatsioonide esindajad, vastava valdkonna alevivalitsuse töötajad ning alevi aktiivsed kodanikud läbi avaliku arutelu (joonis 1).

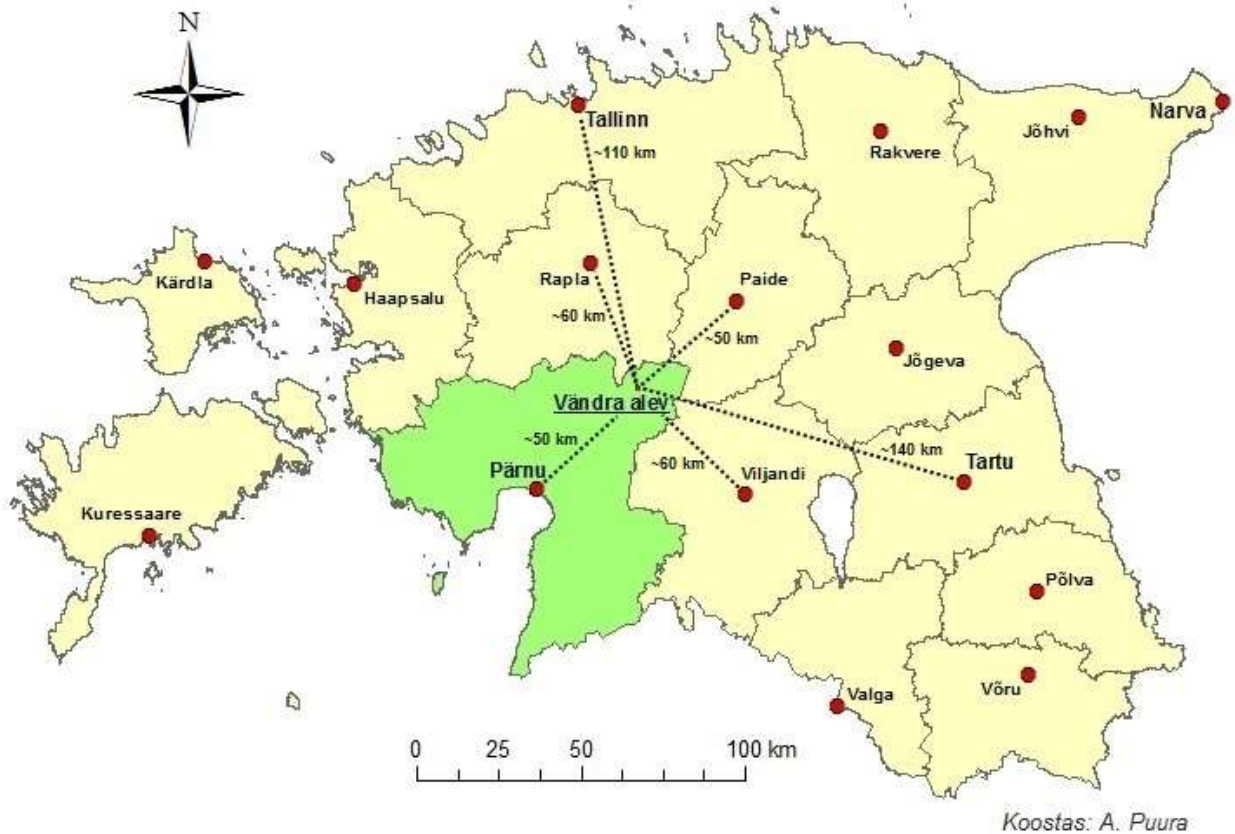
Joonis 1. Arengukava koostamise tööprotsessi tähtjaline skeem.

1. VÄNDRA ALEVI ÜLDISELOOMUSTUS

1.1 GEOGRAAFILINE ASEND

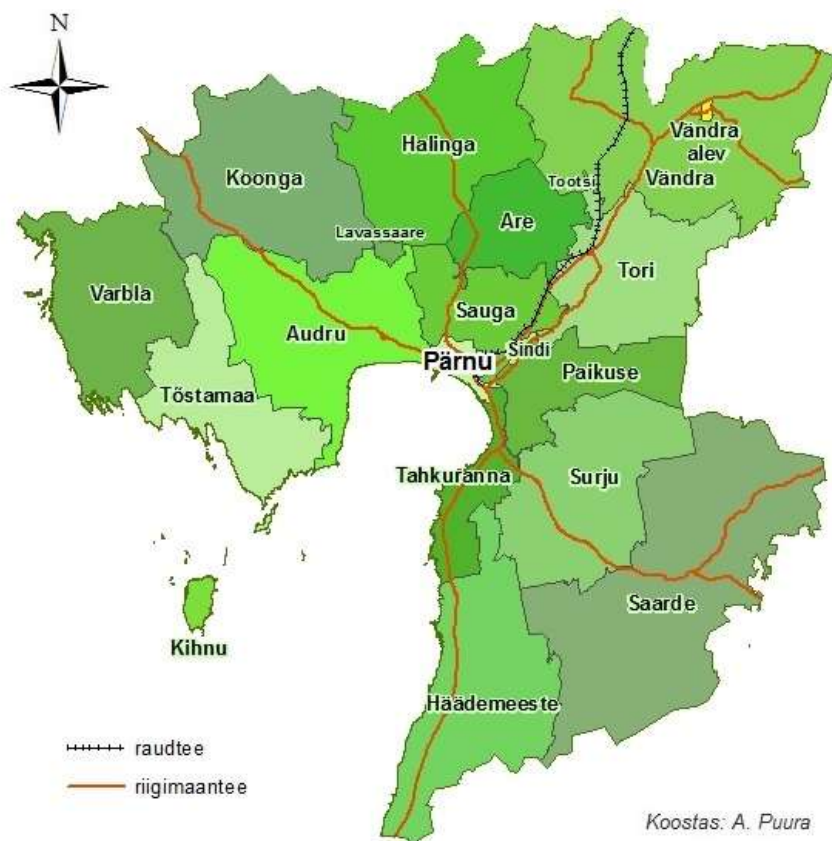
Vändra alev asub Eesti geograafilise keskpunkti lähedal Pärnu maakonna kirdeosas (joonis 2) ja selle pindala on 3,2 km².

Vändrast on 50-60 km maakondade keskustesse Pärnusse, Raplasse, Paidesse ja Viljandisse. Kaugus Tallinnast on ligikaudu 110, Tartust 140 ja Riiast 230 km.

Joonis 2. Vändra alevi paiknemine.

Vändra alev piirneb Vändra vallaga (joonis 3). Alevit läbib Mudiste-Suure-Jaani-Vändra riigimaantee, millel sõidetakse tihti Viljandi-Tartu suunal. Vahtus läheduses lõikub see Pärnu-Rakvere. Sõmeru riigimaanteega, mis moodustab osa Riia-Pärnu-St Peterburgi maanteest. Alevist 10 km kaugusel kulgeb Tallinn-Pärnu raudtee.

Joonis 3. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste paiknemine ja ühenduvus.

1.2 AJALOOLINE ÜLEVAADE

Vändra ajalugu on kaugelt tagasi ulatuv. Kõige varem on mainitud Vändrat 1515. aastal Wenderskulle ehk Vändra küla nime all. Vene-Liivi sõja (1558-1561) perioodil kanti nime Wennier. Saksakeelsetes ajaloodokumentides on nimetatud kihelkonda Fendern, mis kirikuarhiivi andmetel tähendab Moorlandi ja mille eestikeelseks vasteks on Vändrale iseloomulik soo või rabamaa. Nimelt oleval olnud just ka Vändra esmaasutajad ordu või piiskopkonna põgenikud, kes siinsetes soodes ja rabades endale peidupaiga leidsid. Hiljem on ära märgitud kohanimedena veel Fenner (eesti keeles Vendra), Wendra ja Wändra. Alles 19. sajandi viimasel veerandil hakati kandma nime Vändra.

Vändra kanti 1560. aastal jõudnud Vene-Liivi sõja käigus hävitati mitmed siinsete asulad. Vändra küla maadele rajati 1624. aastal mõis. Selle andis Rootsi kuningas Gustav II Adolf major Jakob Scottile, kes tegi 1657. aastal Vändrast iseseisva kihelkonna. 18. sajandi lõpus ehitati senise puukiriku asemele põllukivist madal kirik, mille juurde rajati ka kalmistu. Raudteeühendus rajati 1928. aastal, kuid see katkes ja likvideeriti Nõukogude perioodil. 1833. aastal alustas tööd Vändra kihelkonnakool. 1844. aastal jaotati mõis mõisnike von Ditmarite poolt kaheks: Vana- ja Uue-Vändraks. Mõisahooned põletati maha 20. sajandi alguses. Tänapäeval on säilinud tähelepanuväärne kirikumõisa park ja magasiait.

Talude päriseks ostmine algas 1864. aastal ning juba 1882. aastaks oli Vändra kihelkonnas müüdud 4/5 taludest (kokku 222 talu). 1875. aastal ehitati ja avati Vändrase 1872. aastal elama asunud ja vallakirjutajana töötanud Carl Robert Jakobsoni ettevõtmisel Vana-Vändra uus vallamaja. Jakobson võitles ühtlasi vallaomavalitsuse õiguste ning talurahva kultuurilise ja majandusliku heaolu eest.

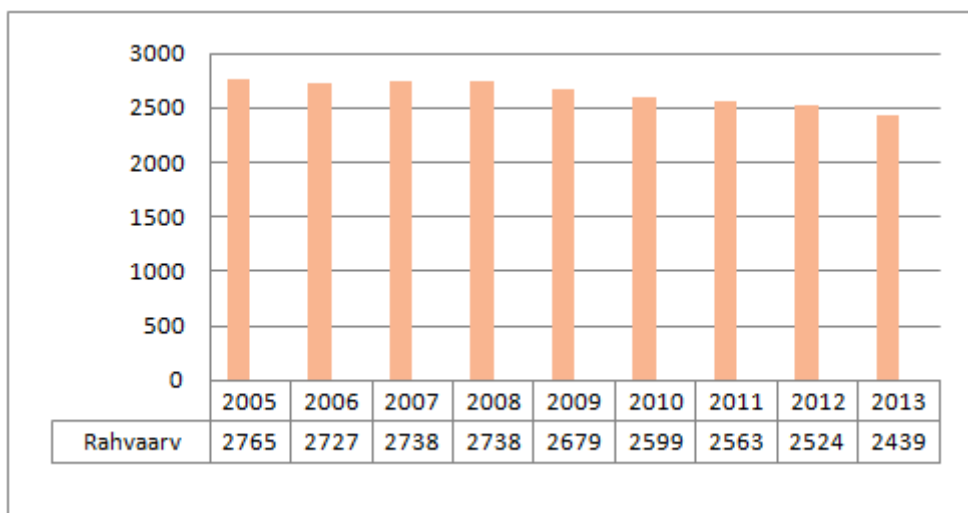
Metsatöötlemise algust piirkonnas tähistab 19. sajandi lõpp. Vändra Esimene Tarvitajate Ühisus loodi 1904, Vändra Rahva Hariduse Selts 1907, Eesti esimene karjakontrolli ühing 1909, piimaühistu 1921. Perioodil 1920-1940 kujunes Vändrast kohalik majandus- ja kultuurikeskus ning oma 1000 elanikuga oli tegemist ühe suurima tolleaegse kirikualevikuga Eestis.

Seniste Uue-Vändra, Vana-Vändra ja Vilivere valdade baasil moodustati 1939. aastal ühine Vändra vald. Selle keskne asula eraldati vallast ning see sai 1945. aasta 9. septembril aleviõigused. Ühine Vändra rajoon moodustati 1950. aastal ning selle piiridesse kuulusid lisaks endisele Vändra vallale ka Tori, Tootsi, Kaisma, Eidapere ja Järvakandi piirkond. Rajooni keskuseks sai Vändra alev. Nende paikkondade ajaloolise arengu seisukohalt on olnud olulised ka kuni 80ndate aastate lõpuni eksisteerinud suurmajandid. Rajoon ise likvideeriti aga juba 1962. aastal ning Vändra hakkas kuuluma Pärnu rajooni koosseisu. Omavalitsuse staatus saadi 1990. aasta 6. detsembril.

Vändraga on seotud ütlemine „Tuleb nagu Vändrast saelaudu“, mis tekkis tänu sellele, et Vändra piirkond on olnud rikas jõgede ja metsade poolest. Siin parvetati jõgedel palke ja ehitati kallastele saeveskeid, kus palgid laudadeks saeti. Eestlastele on tihti tuttav ka laul „Vändra metsas Pärnumaal“, mille sisu põhineb tõsielulool.

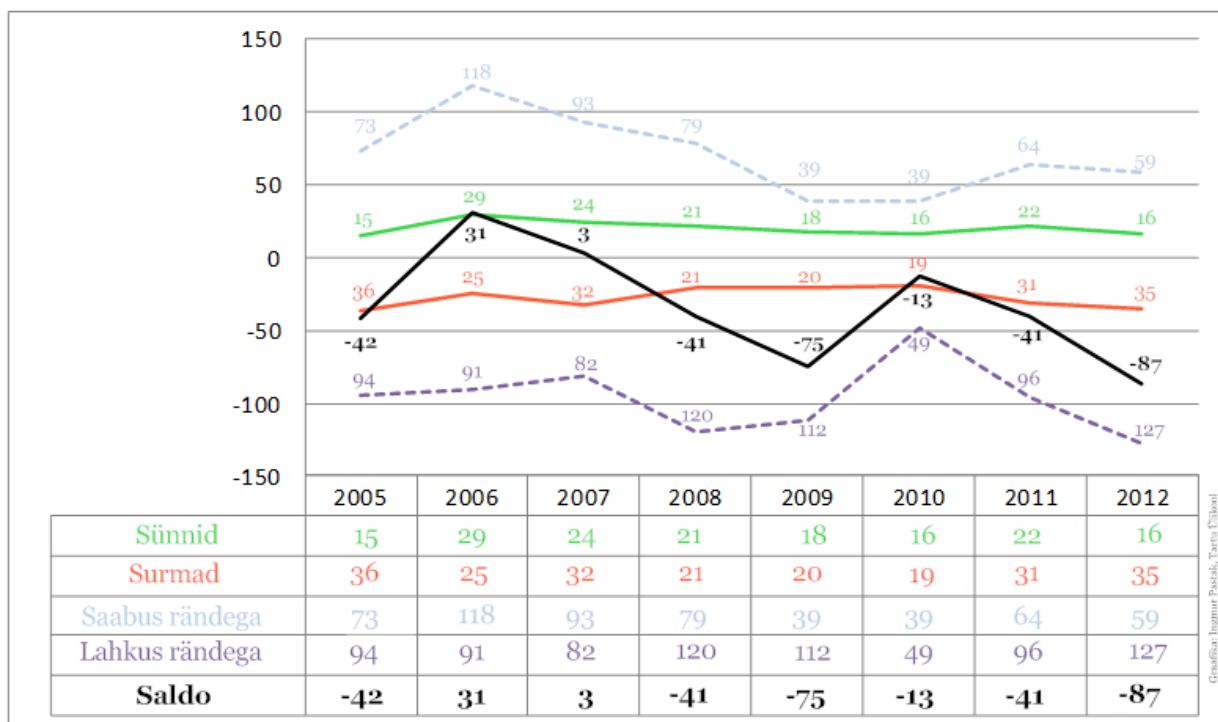
1.3 RAHVASTIK

Vändra alevisse on registreeritud 1. juuni 2013 seisuga 2411 kodanikku. Rahvastiku tihedus alevis on 792,4 inimest/km². Rahvastik jaotub protsentuaalselt järgmiselt: alevis on mehi 46% ja naisi 54%. Võrreldes 2005. aastaga on Vändra alevis registreeritud elanike arv vähenenud 14,7%. Aastatel 2005-2008 on alevi rahvastik püsinud väikeste kõikumistega samal tasemel ja suuremat langustrendi võib täheldada alates 2009. aastast (joonis 4).

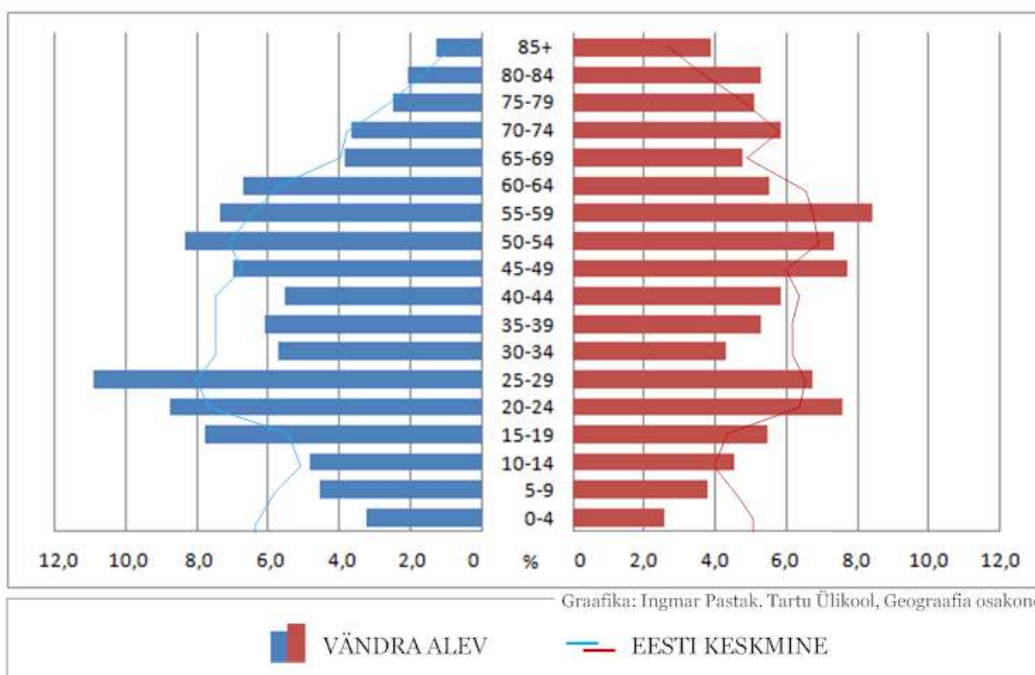
Joonis 4. Rahvastiku dünaamika 2005 – 2013.

Vändra alevis aastatel 2005-2012 aset leidnud sündide ja surmade arv ei ilmuta suuri muutuseid ja jälgib üldplaanis rahvaarvu tagasihoidlikku vähenemist (joonis 5). Alevisse rändega saabunud inimeste arv on vaadeldaval perioodil pidevalt vähenenud, samas kui väljaränne suureneb. Väljaränne vähenes ajutiselt majanduskriisi aastatel 2008 – 2010, kuid pärast seda kasvas taas samas tempos. Väljarände intensiivsus on hakanud dikteerima põhilisi muutusi Vändra alevi rahvastikus aastast 2009.

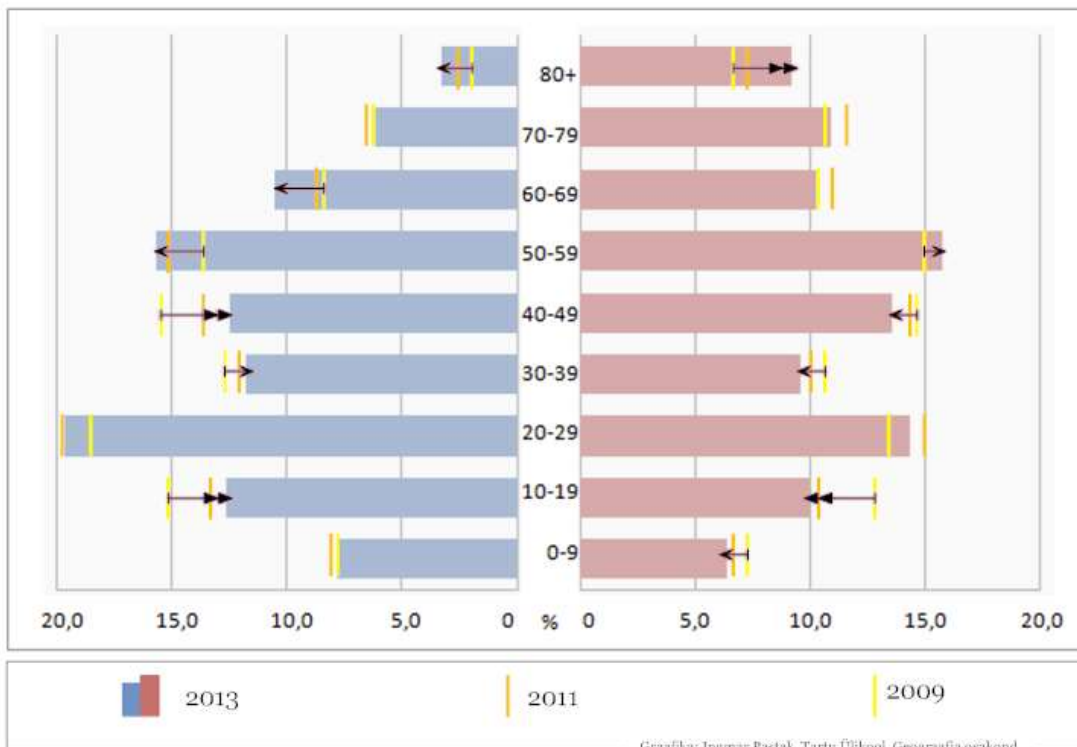
Joonis 5. Sünnid, surmad ja ränne aastatel 2005 – 2012.

Rahvastiku vanuseline koosseis erineb Eesti keskmisest väiksema 0-9 vanusgrupi esindatuse osas, samas 15-29 vanuses elanikke on Eesti keskmisest rohkem (joonis 6). Vanuses 15-29 on mehi arvukselt rohkem kui naisi sarnaselt Eesti keskmisega. Üheks tõsiseks probleemiks on elanikkonna vananemine situatsioonis, kus sündide arv väheneb tulevikus veelgi rohkem praeguse väiksema põlvkonna peale kasvades.

Joonis 6. Rahvastiku vanuseline koosseis Vädra alevis.

Aastatel 2009 kuni 2013 on vähenenud eelkõige 10-19 aastaste registreeritud elanike osakaal (joonis 7). Selles vanuses noormeeste arv on vähenenud 24% ja tütarlaste 27%. Vanusgrupis 0-9 sellist drastilist vähenemist märgata ei ole. Teine suur muutus vanuskoosseisus leiab aset vanusgrupis 30-49, mis samuti kahaneb märgatavalt, samas kui 20-29 vanuses inimeste osakaal püsib peaaegu muutumatuna vaadeldavatel aastatel. Üldises plaanis kahaneb töö- ja perealiste elanike ning suureneb eakate osakaal sarnaselt teistele Eesti (väike)linnadele ja maaomavalitsustele. Vanusgrupi 50-59 osatähtsus suureneb ja see tendents ilmselt jätkub ka järgmiste aastate vältel. Eakate osakaal suureneb märgatavalt. Üle 80-aastaseid mehi on vaadeldaval perioodil lisandunud 37% ja naisi 29% vanusgrupi lõikes.

Joonis 7. Trendid vanusgruppide lõikes 2009 – 2013.

2. VISIOON JA STRATEEGIA

2.1 VISIOON

Vändra alev on linna ja maa-elu kokkupuutepunkt: see on koht, kus saab nautida väikest ja rohelist linnalist elukeskkonda, samas kui mets on paari sammu kaugusel. Vändras on hea elada. Siin on kaasaegsed elamistingimused, töö- ja lasteaiakohad, tugev haridus, vajalikud teenused, piirkonna parimad kultuuriüritused ja sportimisvõimalused.

Vändra on suurema piirkonna tõmbekeskuseks paiguti ka maakonnapiiride üleselt koos kõigi eluks vajalike teenustega.

Vändra on väike, aga tubli!

2.2 STRATEEGILISED LÄHTEKOHAD

Hea elukeskkond

Tagamaks Vändra jätkusuutlikkus ja terve toimimine tänapäevaste maapiirkondade murede ja rahvastiku vähenemise taustal, tuleb areneda selle suunas, et olla hea elukeskkond koos pakutavate teenuste ja võimalustega ka pikemas perspektiivis.

Areng piirkonna keskusena

Vändra on kujunenud teatud valdkondades piirkonna keskuseks. Tagatud on arstiabi, pääste, korrakaitse. Samuti on Vändra alev koht, kus on teenindus- ja kaubandusettevõtted, kultuuriasutused ja spordirajatised. Nendes ja teistes valdkondades on vajalik teha koostööd naaberomavalitsustega.

Tasakaalukas ja mitmekesine areng

Vändra edukus ja tugevus peitub suurel määral tema mitmekülguses ja universaalsuses: pakutakse haridust ja huvitegevust, kultuuriürituste kalender on mitmekesine, spordis tegeletakse erinevate aladega, tervishoid ja sotsiaalhoolekanne suudavad tagada erinevaid teenuseid, ettevõtjaid on suuri ja väikeseid erinevatelt tegevusaladelt ning enamus teenustest on alevis kohapeal kättesaadavad. Et selline mitmekesisus jätkuks, tuleb arendada kõiki valdkondi käsikäes.

Elukvaliteedi tõstmine Vändra alevis

Aastatel 2009 - 2012 on Vändra alevis teostatud mahukad investeerimisprojektid, mille käigus valmisid Vändra Tervishoiukeskus (2009), Vändra Raamatukogu (2010), alevi ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rekonstrueerimise ja laiendamise projekt (2011 – 2012), Vändra staadion (2012) ja rekonstrueeriti Vändra Gümnaasiumi võimla (2010). Antud projekte rahastati suure osas Euroopa Liidu struktuurifondide toetuste abil. Seeläbi on eelmisel arenguperioodil tagatud head võimalused sportimiseks, kultuuri- ja huvitegevuseks, korraldatud on tervishoiu ja sotsiaalvaldkonna toimimine – antud valdkondades on arendatud tehnilist taristut alevis märgataval määral. Et tagada tasakaalustatud areng, arendatakse aastatel 2013 – 2018 Vändra alevis kõiki valdkondi ka nõ pehmelt ehk parandatakse teenuste kvaliteeti, kultuuri- ja spordiprogrammi, arendatakse inimressurssi, toetatakse eneseteostamisvõimaluste mitmekesisustumist ja üldist elu-olu.

Vändra alevi imidž ja omapära

Tuleb mõelda, mis on see, mille järgi Vändra alevit tuntakse? On see Vändra Vaprus, saelauad, ettevõtlus, haridus või midagi muud? Kohaturundusega tegelemine ja oma niši leidmine võivad olla edu ja elu säilitamise võtmesõnadeks maapiirkonnas.

3. HETKEOLUKORD, PROBLEEMID JA ARENGUEESMÄRGID

Järgnev peatükk koondab valdkondade kaupa hetkeolukorda kirjeldava ja analüüsiva osa, arengueesmärgid ja tegevused nende saavutamiseks.

3.1 HARIDUS JA HUVITEGEVUS

Üldine iseloomustus

Vändra Lasteaed asutati 2011. aastal seni iseseisvate lasteaedade Mürakaru ja Rukkilill ühendamisel. Lasteaed tegutseb seetõttu kahes majas. Vändra Lasteaias on 10 rühma: 2 sõime-, 7 aia- ja 1 tasandusrühm. Vändra Lasteaias käis 2013. aastal 171 last.

Vändra Lasteaia käekäiguga saab end kursis hoida külastades nende kodulehte aadressil <http://www.vandralasteaed.eu/>.

Vändra Gümnaasium asutati 1922. aastal. Põhikooli astmes õppis 2013/14 õppeaastal 257 ja gümnaasiumis 76 õpilast. Klassitäituvus oli põhikoolis 20 ja gümnaasiumis 25 õpilast. Põhikooli astmes oli moodustatud 13 ja gümnaasiumis 3 klassi.

Vändra Gümnaasiumi eluga saab tutvuda kooli kodulehel <http://www.vandragumnaasium.edu.ee/>.

M. Lüdigi nimeline Vändra Muusikakool on piirkonna ainus muusikalist põhiharidust pakkuv kool. Koolil on pikk ajalugu: tegutsetakse 1962. aastast. 2013/2014 õppeaasta seisuga õppis muusikakoolis 78 õpilast. Vändra muusikakoolis saab õppida klaverit, akordioni, viiulit, flööti, plokkflööti, metsasarve, klarnetit, saksofoni, kitarri, koorijuhtimist ja trumme.

MTÜ Jalgpalliklubi Vändra Vaprus on jalgpallikool, mille treeningrühmades osaleb ligikaudu 195 õpilast ja 46 täiskasvanud sportlast (2013). Jalgpall on üks viimaste aastaste Vändra edulugudest. Jalgpalliklubi spordialasele huvitegevusele keskendutakse pikemalt järgmises peatükis.

Hinnang hetkeolukorrale

Vändra gümnaasiumi käekäik on Vändra alevi haridusmaastikul üks tähtsamaid prioriteete. Vändra Gümnaasiumis töötab tugev ja kogunud kollektiiv. Tähtis on tugev põhiharidus ja gümnaasiumiosa säilimine. Kui põhihariduse osas konkureerib kool piirkonnas teiste põhikoolidega, siis gümnaasiumiosa tagab suurema piirkonna teenindamise. Vändra Gümnaasiumi jätkusuutlikkus on põhjendatud, sest järgmiste suuremate hariduskeskusteni on Vändrast 50-55 km. Seega on Vändra Gümnaasiumil hea geograafiline asend ning ellu jäämiseks on vajalik tagada Vändra Gümnaasiumi hea maine ja teha kool hariduskonkurentsis paremini nähtavaks. Gümnaasiumi üheks arengusuunaks on nii põhikooli kui gümnaasiumi tasemel lisaks õppimiskallakule ka kvaliteetsete huvihariduskallakute (muusika ja sport) integreerimine.

Vändra Lasteaias laste arvukuse vähenemise tendentsi märgata ei ole. Selles töötab kogunud personal ning lisandunud on ka uusi õpetajaid. Lisaks koolieelsete lasteasutuste üldnõuete kvaliteetsele täitmisele väärtustatakse Vändra Lasteaias terviseedendust, laste avastusõpet ja laste headel suhetel põhinevat kiusamisvaba haridust. Lasteaias töötavad beebikool, logopeed ja tasandusrühm. Siin toimuvad laste lauluringid ja kunstiring ning koostöös MTÜ-ga Vändra Vaprus jalgpallitreeningud. Tagatud on vajalikud olme- ja sanitaartingimused, kuid mõlemad lasteaia hooned vajavad lähitulevikus renoveerimist. Kiiremas korras on vajalik kaasajastada laste mänguväljakud ja rekonstrueerida Mürakaru maja katel.

Vändra Muusikakool on piirkonna ainus muusikalist põhiharidust pakkuv kool, mis eksisteerib edukalt tänu tugevale kollektiivile. Samas on kollektiivi keskmine vanus kõrge ja see peab paratamatult täienema lähi-aastatel uute õpetajate näol. Peamiseks tegevusuunaks

peab kool koosmusitseerimise vormide pakkumist. Kooli juures tegutsevad mitmed ansamblid ja orkestrid. Üheks töö eesmärgiks on muusikakool seadnud laste ja noorte ettevalmistamise professionaalse muusikutee valimiseks. Mõnedki kooli lõpetajad on jätkanud muusikaõpinguid kõrgemal haridustasemel. Kool on loonud ka võimalused muusikahariduse omandamiseks täiskasvanutele või soovijatel osaleda pilliõppes kursuste kaudu. Kool tegutseb renoveerimist vajavas ajaloolises hoones.

Vändra alevi haridusasutuste laste-õpilaste arvud on suurema langusfaasi läbinud ja stabiliseerunud järgnevatel tasemetel (seisuga 1. september 2014):

- Vändra Lasteaed – 160
- Vändra Gümnaasium – 312
- Vändra Muusikakool – 67
- Jalgpalliklubi Vändra Vaprus – 218

Eesmärgid ja tegevused

Tugev haridus on noorte pealekasvu ja täisväärtuslike elamistingimuste säilimiseks äärmiselt oluline. Põhiharidus peab olema korraldatud kodule lähedal, samas keskhariduse puhul ei ole piirkonnas alternatiive: lähim gümnaasium maakonnas asub hetkel ca 50 km kaugusel. Oma gümnaasium maapiirkonnas on väärtus, mille olemasoluks tuleb pingutada!

E1. Jätkusuutliku gümnaasiumi tagamine. Kooli eristumiseks huvihariduskallakute (muusika ja sport) integreerimine.

E2. Hariduse kvaliteedi parandamine läbi paindliku õppetöö korralduse ja diferentseeritud õppetöö läbiviimise koolis.

E3. Distantseerumise vähenemine õpilaste ja õppepersonali vahel.

E4. Kooli maine paranemine piirkonnas.

E5. Kooskõla haridusmaastikul. Koostöö erinevate asutuste ja õpilaste vahel.

E6. Lähikäimise suurendamine Vändra alevi ja valla koolide ning seeläbi ka õpilaste vahel.

T1. Haridusnõuniku ametikoha loomine koostöös Vändra vallaga (ühisametnik).

T2. Vändra Gümnaasiumi sisekliima parandamine. Personalitöö revideerimine asutuses.

T3. Õppetöoga seotud ja õppetöövälise koostevuse arendamine:

a. Vändra alevi ja valla koolide vahel,

b. Vändra Gümnaasiumi ja M. Lüdigi nim Vändra Muusikakooli vahel,

c. Vändra Gümnaasiumi ja Jalgpalliklubi Vändra Vaprus vahel.

T4. Praktiliste väljundite sisseviimine õppesse Vändra Gümnaasiumis. Ettevõtlusõpe kohapealse praktikaga ja koostöö kutseõppekoolidega.

T5. Noorte õpetajate toomine kooli ja nende integreerimine olemasoleva kollektiiviga.

T6. M. Lüdigi nim Vändra Muusikakooli tegevuskeskkonna parandamine.

T7. Vändra Gümnaasiumi jätkusuutlikkuse tagamine läbi kooli arengukavas sõnastatud tegevuseesmärkide täitmise regulaarse seire ning selleks kooli juhtkonna, hoolekogu, alevivalitsuse ja alevivolikogu koostöös arengukoosolekute süsteemi juurutamine ja selle läbiviimine.

T8. Vändra Gümnaasiumi ja Vändra Lasteaia Mürakaru maja keskküttekatelde rekonstrueerimine.

T9. Vändra Lasteaia mänguväljakute kaasajastamine.

T10. Vändra Lasteaia hoonete soojustamine.

T11. Vändra Lasteaia Rukkilille territooriumile moodullasteaia ehitamine ja töölerakendamine.

T12. Õpilaskodule rakenduse leidmine suvekuudel.

T13. Võimaluste leidmine Vändra Gümnaasiumi arendamiseks riigigümnaasiumiks.

Täiendavalt on vajalik kooli sisekliima seire ja parandamine, sh õpilase ja õpetajatevahelise distantsi vähendamine ja uue õppepersonali kaasamine. Kool peab olema kohaliku elu aktiivne liige ja hariduse sillaks tavaelu ja ettevõtlusega. Jätkata tuleb gümnaasiumi noorte aktiivset kaasamist Vändra elu korraldamisel.

Vajalik on üle vaadata ka õpilaskodu olmemured ja vajadusel võimalik laiendamine. Olukorras, kus koolilaste arv väheneb, on mõistlik suurendada õpilaste arvu väljastpoolt alevit ehk teenindada suuremat piirkonda. Samuti on välja kujunenud tugev huvitegevus, sportimisvõimalused ja piirkonnas tegutseb pikkade traditsioonidega muusikakool.

Lähi-aastatel on vajalik koolimaja keskküttekatla ja aula renoveerimine.

3.2 KULTUUR, SPORT JA VABA AEG

Üldine iseloomustus

Vändra alevis on moodustatud ametiasutus Vändra Kultuuriosakond (2007) ja volikogu alalise komisjonina kultuuri- ja spordikomisjon (2009).

Vändra Kultuuriosakond tegutseb Vändra kultuurimajas ja selle põhieesmärgiks on alevi kultuuri- ja spordielu, noorsootöö ning erinevate huvitegevuste koordineerimine ja vahendamine. **Kultuuri- ja spordikomisjoni** tegevusvaldkondadeks on kultuuri, noorsootöö, spordi, turismi ja avalike suhete arendamine ning koostöö alevis tegutsevate mittetulundusühingutega.

Vändra alevi kultuurielu keskuseks on **Vändra Kultuurimaja**, mis on tegutsenud oma praeguses hoones alates 1977. aastast. Majas asub 300-kohaline kaldpõrandaga teatrisaal, väike saal ja ruumid harrastushuviringide tegevuseks. Kultuurimajas tegutsevad erinevad huviringid, rahvatantsurühmad jt, pakkudes võimalusi igas eas inimestele.

Kultuuriüritusi korraldavad lisaks kultuurimajale ka Vändra gümnaasium, Vändra Naisselts, M. Lüdigi nim Vändra Muusikakool jt. Alevis on tegevad veel kunstiring, laulukoorid (sh kirikukoorid) ja erinevad ansamblid. Populaarseks on saanud Vändra esmamainimise aastapäevadel korraldatavad **Vändra Päevad**, mille raames toimuvad erinevad üritused ja on välja töötatud spordi- ja kultuuriprogramm.

Vändra raamatukogu uue maja uksed avati lugejatele 2010. aasta märtsis. Avarate ruumidega hoones üldpinnaga 1250 m² on raamatukogu (650 m²), kaminasaal, muuseumituba, kunstiringi ateljee ja internetipunkt 7 arvutiga. Kaminasaalis korraldatakse erinevaid kultuuriüritusi ning raamatukogus ja muuseumitoas on võimalik vaadata ajaloolisi väljapanekuid, kunsti- ja fotonäitusi.

Alustatud on Vändra kultuuripärandi kogumist ja säilitamist. Vändraga on seotud mitmed eesti kultuuriloost tuntud isikud: Carl Robert Jakobson, Johann Woldemar Jannsen, Lilli Suburg, Ernst Peterson-Särgava, Lydia Koidula, Anton Jürgenstein, Mats Tõnisson, Mats Kiirats ja Mihkel Lüdigi.

Vändra alevi territooriumil paiknevad piirkonna kultuurieluga seotud ja turistidele huvipakkuvad muinsuskaitseobjektid. Ajaloomälestiste hulka kuuluvad maja, kus aastail 1939-1958 elas Mihkel Lüdigi (eesti helilooja, koorijuht ja organist), Mihkel Lüdigi (1880-1958) haud, Lilli (Caroline) Suburgi (1841-1923) haud koos monumendiga, II maailmasõjas

hukkunute ja terroriohvrite kalmistu, Vändra mõisa kalmistu ning Vändra vana kalmistu. Vändras asub ka 2008. aasta 22. juunil taasavatud Vabadussõjas langenute mälestussammas.

Vändra alevis ja vallas antakse välja ühist ajalehte **Vändra Teataja**.

Iga-aastaselt antakse välja Vändra alevi kõrgeim autasu **Vändra Tungal** isikule, kelle töö ja tegevus on mõjutanud kõige enam Vändra alevi arengut majanduse, hariduse, kultuuri, sotsiaal- ja tervishoiu või mõnes muus valdkonnas. Tunnustusega „**Alev tänab**“ väärtustab Vändra alev eelkõige Vändra alevi kodanikke, juriidilisi isikuid või sündmuse korraldajaid, kes või mis on alevi arengule ja heaolule aktiivselt kaasa aidanud ning oluliselt rikastanud Vändra elu.

Vändra alevi territooriumil paiknevad piirkonna suurimad spordirajatised. Täielikult on renoveeritud **Vändra staadion**. 2012. aastal valminud staadionimaja tribüün mahutab 273 pealtvaatajat. Tegemist on 2012. aasta Eesti parima kommunaalrajatisega.

Staadioni kõrval asuvas Vändra pargis on olemas spordiplatsid tennise, korv- ja võrkpalli mängimiseks. Rula- ja rullisuhuvilistele on kasutada 2005. aastal rajatud rullisuväljak. Ümber mõisapargi lookleb ca 1 km pikkune terviserada rullisutajatele, suusatajatele ning tervisekõndijatele. Talvel kasutatakse seda suusarajana ja pargis on ka valgustatud liuväli. Kultuurimajas on avatud jõusaal ning erinevate väliürituste ja sportlaste teenindamiseks on keldrikorrusele välja ehitatud nõuetele vastavad tualett- ja riietusruumid. Kehalise kasvatus tundide, treeningute ja suuremate võistluste tarbeks on kasutada gümnaasiumi täismõõtmeline võimla.

Alevis tegutsevad väga mitmed spordiklubid: jalgpalliklubi Vändra Vaprus, maadlusklubi Suure Karu Pojad, jalgrattaklubi VIKO, tervisespordiklubi Mispo, Vändra Ratsaspordiklubi, spordiklubi OTTO jt.

Mitmed Vändra spordiklubid on edukad ka üleriigiliselt ja rahvusvaheliselt. 2009. aastal loodud **jalgpalliklubi Vändra Vaprus** esindusmeeskond mängib käesoleval hetkel Eesti MV Esiliiga A tasemel. Kokku on klubil 195 noorjalgpallurit ja täiskasvanute liigas osaleb ligikaudu 46 meest ja naist. Jalgpalliklubi Vändra Vapruse käekäiguga saab end kursis hoida külastades nende kodulehte aadressil <http://www.jkvandra.ee/>.

Häid tulemusi Eesti meistrivõistlustelt on saavutanud maadlusklubi Suure Karu Pojad maadlejad ja jalgrattaklubi VIKO noored ratturid. Lisaks tegeletakse alevis ka veel kergejõustiku, võrkpalli, korvpalli ja malega.

Spordiga seonduvalt korraldatakse mitmeid traditsioonilisi üritusi. 1997. aastal algatati jalgrattaklubi VIKO poolt **Vändra Rattaralli**, mis tänaseks on juurdunud Eesti profiratturite ja spordihuviliste võistluskalendrisse. 2013. aastal toimunud XVI rattarallile registreeris ennast üle 350 osaleja. Septembris korraldab VIKO traditsioonilist **Vändra Duatloni**. Igal kevadel korraldab maadlusklubi Suure Karu Pojad lahtised meistrivõistlused kreeka-rooma maadluses **Vändra Matt**. Ettevõtete võistkonnad ja koolide õpilased saavad osa võtta tavaks kujunenud **Jüriöö jooksust**. 2013. aasta mais korraldati 40. **Vändra Maraton**, millega jooksuklubi MISPO elustas 1956. aastal alguse saanud ning viimati 1994. aastal toimunud traditsioonilise võistluse. Igal aastal augustikuus on toimunud Vändra Romuralli, mille reaalne toimumiskoht asub pisut Vändra alevi piiridest väljas Vändra valla haldusterritooriumil, kuid antud üritus kogub iga aastaga järjest suuremat populaarsust nii Vändra kui ka kaugemate elanike jaoks.

Lisaks spordiklubidele ja erinevatele huviringidele aitab noorte vaba aega sisustada **MTÜ Vändra Noored**, kelle poolt korraldatud Noortekeskuses on võimalik mängida lauamänge, piljardit, lauatennist, osa võtta klubiõhtutest ja sõpradega koos aega veeta.

Vändra naisterahvad koondab ühisteks tegemisteks **Vändra Naisselts**, mis loodi 1920. aastal. Kaasaegse seltsitegevuse uueks alguseks võib lugeda 1991. aastat, mil selts taaselustati ning on tegutsenud siiani. Naisseltsi tegevusega saab tutvuda nende koduleheküljel <http://naisselts.vandra.ee/>

Alevis tegutsevad kaks kogudust: **Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Vändra Martini kogudus** ja **EÕK Vändra Apostlite Peetruse-Pauluse kogudus**. Peamisteks tegevusteks on teenistused, laste pühapäevakool ja laiemalt moraalsete väärtuste kujundamine. Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku juures tegutseb kirikukoor ja EÕK Vändra Apostlite Peetruse-Pauluse koguduse juures kontsertkoor.

Hinnang hetkeolukorrale

Vändra kultuuri- ja spordielu on kiiresti arenev valdkond. Uue raamatukogu hoone ehitamisega on loodud väga head tingimused raamatukogule ning on olemas ruumid ka kultuuriga seotud tegevusteks ja üritusteks. Alevil on tugev kultuurilis-ajalooline taust ning soovitakse veel enam tõhustada Vändra kultuuripärandi kogumist ja säilitamist. Erinevaid omavalitsuse territooriumil asuvaid muinsuskaitse objekte kaitstakse ja hooldatakse. Vändra pargi, Vändra kultuurimaja ja Vändra raamatukogu näol on tegemist peamiste kohtadega kultuuriürituste ja -tegevuste läbiviimiseks. Kaasajastamist vajab kultuurimaja teatrisaal, mille põrand ja toolid vajavad renoveerimist. Käesoleval hetkel puudub Vändra alevil vabaõhulava väliürituste läbiviimiseks.

Vändra alevi sporditaristut on järjepidevalt arendatud ning käesoleval hetkel on olemas silmapaistvad rajatised spordiga tegelemiseks. Hiljaeagu rajatud uuest spordistaadionist ning selle kõrval asuvast pargist ja kultuurimajast on üheskoos välja kujunemas spordi- ja vabaajakeskus. Vajadust tuntakse aga veel kunstmuruga täismõõtmelise jalgpalliväljaku järgi, mis võimaldaks aastaringiselt jalgpalliga tegeleda. Arutamisel on väiksemamõõtmelise jalgpalliväljaku rajamine gümnaasiumi kõrvale.

Spordi- ja kultuurivaldkonnas on tegevad aktiivsed noored inimesed. Tänu MTÜ Vändra Noored poolt korraldatud noorsootööle on noortel võimalus Noortekeskuses kooliväliselt aega veeta. Samas puudub päevakeskus, kus saaksid vaba aega veetmas ja üksteisega suhtlemas käia teised sotsiaalsed grupid, näiteks eakad, lastega emad.

Hetkel ei toimu järjepidevat koostööd majutuse ja toitlustuse korraldamiseks suurürituste ajal ja vajadus on koordineerida spordi- ja kultuurivaldkonda tervikuna. Vajalik on tõhustada omavahelist koostööd ning töötada välja alevi terviklik kultuuri- ja spordiprogramm. Koordineerimise osas on otstarbekas siduda kultuuri- ja spordivaldkond turismiga. Koostööd tuleks jätkuvalt tõhustada ka Vändra alevi ja naabervaldade vahel.

Eesmärgid ja tegevused

Vändra kultuuri- ja spordielu on kiiresti arenev valdkond. Vändra alevis pakutakse elamust ja üritusi ka ümberkaudse piirkonna inimestele. Kultuur ja sport kohtuvad Vändras!

- E1.** Mitmekesised üritused igale vanusele.
- E2.** Ajaloo ja traditsioonide väärtustamine.
- E3.** Koostöö kultuuri ja spordivaldkonnas tegutsejate vahel.
- E4.** Kaasaegne kultuurimaja ja sporditaristu.
- E5.** Ürituste külastatavuse ja tegevustes osaluse suurenemine.

- T1.** Kultuuri- ja spordinõuniku ametikoha loomine koostöös Vändra vallaga (ühisametnik), kelle tööülesandeks on kultuuri ja spordi valdkonna koordineerimine, omavahelise suhtluse parandamiseks üldise infovahetuse ja ürituste kooskõlastatud kalenderkava väljatöötamine/tööshoidmine ja Vändra avalike sündmuste infosüsteemi töölerakendamine.
- T2.** Vändra koduloolise kultuuripärandi kogumine ja säilitamine, muuseumi algatamine ja tegevuse toetamine.
- T3.** Kultuuri ja spordi arengusuundade väljatöötamine.
- T4.** Vändra alevis vähemalt 1-2 laiemalt tuntuma kultuuri- ja 1-2 spordiürituse korraldamine aastas.
- T5.** Vändra esmamainimise 500. aastapäeva tähistamine.
- T6.** Jalgpalli kunstmuruväljaku rajamine.
- T7.** Silmapaistvate spordi- ja kultuuriinimeste tunnustamine.
- T8.** Meediakajastuse suurendamine üritustele.
- T9.** Majutuse ja toitlustuse korraldamine koostöös olemasolevate toitlustus- ja majutusettevõtetega.
- T10.** Vändra Naisseltsi hoone rekonstrueerimine.
- T11.** Paremate võimaluste loomine Vändra võimla avalikuks kasutuseks ka koolivälisel ajal.
- T12.** Vabaõhulava soetamine või püstitamine.
- T13.** Koguduste tegevuse toetamine vastavalt võimalustele.

3.3 TERVISHOID JA SOTSIAALHOOLEKANNE

Üldine iseloomustus

Suur osa tervishoiu ja sotsiaalhoolekandega seotud teenustest on koondunud uude **Vändra Tervishoiukeskusesse**, mis valmis 2009. aastal. Seal asuvad üheskoos Vändra Alevi Hoolekandekeskus, SA Vändra Tervisekeskus, perearstid, taastusravi, füsioteraapia kabinet, apteek, pesumaja, morg ja matuste tseremooniaruum.

Perearstikeskuse haldamiseks on moodustatud **OÜ Vändra Perearstid** ning selle all tegutsevad 4 perearsti ja 4 pereõde. Teenindavate arv on 2013. aasta seisuga ligikaudu 6300-6400 inimest. Teenuseid pakutakse lisaks alevile ka ümbruskaudsetele valdadele.

Vändra Tervishoiukeskuses tegutseb ka taastusravi teenust osutav **Vändra Tervis OÜ**. Koduõendust tellitakse SA Vändra Tervisekeskusest. Hambaraviteenust osutab alevis 2 stomatoloogi. Loomade tervise eest hoolitseb OÜ Vändra Veterinaar, kus osutab teenust 2 loomaarsti. Lisaks tegutsevad alevis 3 apteeki.

Sotsiaalhoolekande valdkonnas tegeldakse erinevate sihtrühmade toimetulekuprobleemide lahendamiseks. Vändra Alevivalitsuses tegelevad sotsiaalhoolekande korraldamisega sotsiaalnõunik ja lastekaitsepspecialist ning Alevivolikogus on moodustatud sotsiaal- ja tervishoiukomisjon.

Sotsiaalabi on abivajajatele kohapeal kättesaadav. Toetatakse abi vajavaid peresid ja korraldatakse vanemliku hoolitsuseta jäänud laste elu. Peamisteks abinõudeks on lastega perede sotsiaalnõustamine ja vajalikele tugiteenustele suunamine või toetuse määramine ning võrgustikutöö pere abistamiseks tervikuna.

Tegeletakse ka ennetustööga, et kõrvaldada või kergendada tööealiste linnaelanike toimetulekuraskusi, osutades abi neile inimestele ja perekondadele, kellel pole piisavalt rahalisi võimalusi või sotsiaalseid oskusi enesega toimetulekuks. Peamisteks sihtrühmadeks

on vähekindlustatud isikud ja pikaajalised töötud. Toimetulekuraskustes eakatele ja puuetega inimestele tagatakse võrdsed võimalused ja elukvaliteet ning toetatakse puudega pereliiget hooldavaid peresid.

Sotsiaalhoolekandes on alevis tegevad:

- Vändra Alevi Sotsiaalmaja (Vändra alevi hallatav asutus);
- Vändra Alevi Hoolekandekeskus (Vändra alevi hallatav asutus);
- SA Vändra Tervisekeskus (eraettevõtte);
- Vändra kodu (riigi osalusega AS Hoolekandeteenused hallatav asutus).

Vändra Alevi Sotsiaalmaja on asutatud 2001. aastal ja see pakub hoolekandeteenuseid erivajadusega inimestele, sotsiaalnõustamist, lühiajalist eluasemeteenust, tasuta toidu- ja riideabi ning duši- ja pesupesemisteenust abivajajatele. Kokku töötab asutuses 2 töötajat.

Vändra Alevi Hoolekandekeskus pakub ööpäevaringset hooldust. Eluruumideks on ühe- või kahekohalised toad (kokku 50 voodikohta) ning ühiskasutuses on olemas saun, puhkeruumid ja saalid. Elanike tervist jälgib kohapeal hooldusõde ning igapäevatoimetuste juures abistavad pikaajaliste kogemustega hooldajad. Kõikidele klientidele luuakse võimalikult head puhke-, meelelahutus- ja ravivõimalused. Lisaks ööpäevaringsele hooldusele kuuluvad pakutavate teenuste hulka veel koduhooldusteenused, eakate sotsiaalnõustamine ja nende dokumentide vormistamine ning liikumis- ja muude abivahendite hankimine ja laenutamine. Kokku töötab asutuses 20 töötajat.

SA Vändra Tervisekeskus on eraettevõtte, millel on 33 töötajat, sealhulgas 8 osalise tööajaga. Selle pakutavateks teenusteks on hooldusraviteenus (30 kohta), koduõendusteenus, psüühilise erivajadustega inimeste ööpäevaringne hooldus (27 kohta) ja ööpäevaringne hooldamine.

Vändra Kodu kuulub AS Hoolekandeteenustele ja paikneb Vändra Tervishoiukeskuse vahetus läheduses. Kokku töötab selles 22 inimest. Pakutakse ööpäevaringset erihooldusteenust psüühiliste erivajadustega inimestele (40 hoolealust) ja liitpuudega inimestele (10 hoolealust).

Sotsiaaltöoga on alevis seotud ka vabatahtlikud ja mittetulundusühingud nagu Vändra Naisselts ja Vändra Alevi Pensionäride Ühendus. Sotsiaal- ja noorsootöö sihtrühmad on ära toodud tabelis 1.

Tabel 1. Sotsiaaltöö Vändra alevis arvudes

Sihtrühmad	Seisuga 01.06.2013
Lapsed kokku (alla 18-a)	417
sh alla 3-aastased lapsed	49
sh ala 7-aastased lapsed	150
Puudega lapsed	16
Eestkostel olevad lapsed	3
3 ja enama lapsega pered	36
Töötukassas registreeritud töötud	39
Toimetulekutoetuse saajaid (keskmiselt ühes kuus)	30
Töövõimetuspensionärid	189
Vanaduspensionärid	551

Hinnang hetkeolukorrale

Vändra alevis on tagatud esmatasandi arstiabi ja üha tõhusamalt tegeletakse sotsiaalhoolekandega. Tervishoius tuleks rohkem rõhku panna ennetustegevusele ja selle mahtu soovitakse tõsta. Kuna teenindatavate hulk on suur, siis leitakse, et tööd jaguks rohkematele inimestele. Eelkõige on puudu hambaarstidest, keda tegutseb käesoleval 2013. aastal kaks, kuid tööd jaguks vähemalt kolmele stomatoloogile. Perearstide ja pereõdede vastuvõtule pikka ooteaega ei eksisteeri, samas oleks tööd rohkemale kui neljale pereõele sama arvu perearstide jätkamisel. Pereõdede arvu suurendamine oleks seotud ka ennetustegevuse mahu suurendamisega.

Vändra Tervishoiukeskus on juba praegu üks maakonna suurimaid tervisekeskusi, mille teenuste kvaliteeti ja mahtu soovitakse suurendada käesoleva arenguperioodi vältel. Hetkel valitseb seisukoht pakkumaks rohkem teenuseid, millega käiks kaasas ka uue aparatuuri soetamine. Tervishoiukeskuses võiks pakkuda ka ämmaemanda teenust ning mõningaid heaoluteenuseid: manikööri/pedikööri ja juuksuri teenuseid.

Vanurite elukvaliteedi tõstmiseks moodustati Vändra Alevi Hoolekandekeskuses tegevusjuhendaja ametikoht. Käesoleval hetkel tuleb üle vaadata tegevusjuhendamine tervikuna ning leida, millised rahalised vahendid on vajalikud hooldatavate vaba aja sisustamise ja käelise tegevuse korraldamiseks.

Vändra alevis pakutakse sotsiaaltransporditeenust, kuid ümberkorraldamist vajab teenuse tehniline korraldus. Puudu on alevis ka sotsiaaleluruumidest ja üürikorteritest. Hetkel on olemas sotsiaalmajaja, kuid selle seisukord ja eriti ahjud ei vasta kaasaja ja tervisekaitse nõuetele. Samuti ei ole alevis avalikku päevakeskusest, kus saaksid kohtuda ja tegevust leida töötud, toimetulekuraskustes inimesed, eakad, vähekindlustatud perede lapsed ja teised.

Liikumispuudega ja erivajadustega inimestele on vajalik tagada juurdepääs avalikele asutustele (näiteks Konsum, hambaarstikabinet).

Eesmärgid ja tegevused

Sotsiaalhoolekande eesmärgiks on alevi elanikele sotsiaalse turvalisuse ja nende võimaliku iseseisva toimetuleku tagamine. Vändra alevi sotsiaalhoolekande eesmärgiks on parandada alevi elanike elukvaliteeti, arendada nende ühiskonnas toimetulekut ja aidata rakendada riiklikke sotsiaalhoolekandeprogramme.

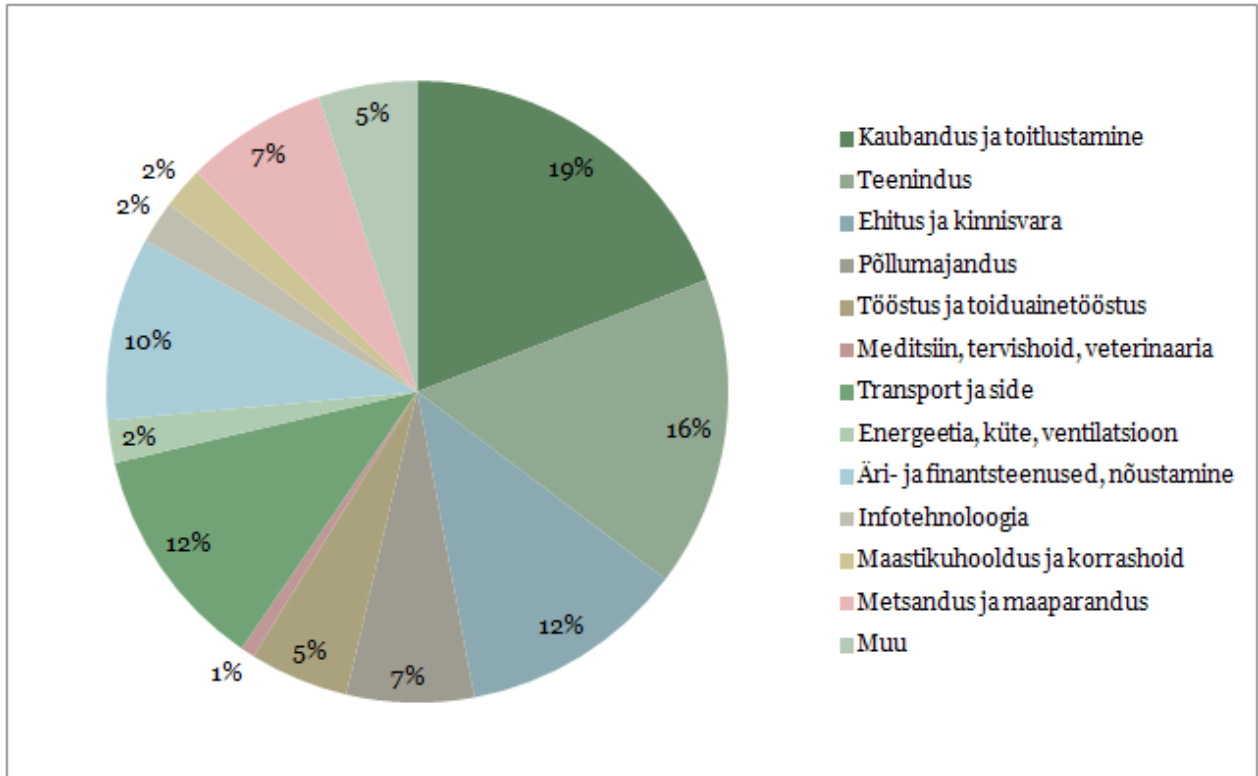
- E1.** Ennetustegevuse mahu kasv.
- E2.** Terviklik ja toimiv hoolekandesüsteem.
- E3.** Koostöö era- ja mittetulundussektoriga.
- E4.** Teenuste kvaliteedi tõus.
- E5.** Uued teenused tervishoiusektoris.

T1. Vabatahtlike ja praktikahuviliste kaasamine tervishoius ja sotsiaalhoolekandes.

3.4 ETTEVÕTLUS JA TURISM

Üldine iseloomustus

2013. aasta seisuga on registreeritud alevisse 92 osühingut, 2 aktsiaseltsi, 49 füüsilisest isikust ettevõtjat, 47 mittetulundusühingut (neist 30 on korteriühistud) jt ettevõtluse vorme, kokku 147 ettevõtjat.

Joonis 8. Ettevõtjad tegevusalade kaupa.

Suuremad ettevõtted on AS Wendre, MS Balti Trafo, OÜ Valley, OÜ Vändra, Vändra Hoolekandeküla, OG Elektra (Grossi toidukaubad). Peale suuremate ettevõtjate on Vändras olnud läbi aegade ka aktiivne väikeettevõtlus.

AS Wendre on rahvusvaheline tekstiiliettevõtte, Euroopa juhtiv vooditarvete tootja. Wendre tootmisüksused asuvad Vändras, Pärnus, Poolas ja Hiinas. Töötajate arv on ~700 (neist Vändras 195).

MS Balti Trafo tegevusalaks on väiketrasformaatorite ja induktiivkomponentide tootmine. Valmistatavaid tooteid kasutatakse erinevates telekommunikatsiooni- ja majapidamisseadmetes, tööstuselektronikas ja -automaatikas, autotööstuses, masinaehituses jpt valdkondades. MS Balti Trafo pakub tööd ~160 töötajale.

OÜ Valley tegeleb käsitöövaipade tootmisega ja on ainus käsitaftingu tootja Baltimaades. Hetkel töötab ettevõttes 65 töötajat.

Vändra MP põhitegevusteks on maaparandus, metsakuivendus, metsa ülestöötamine, teede remont, vee- ja kanalisatsioonitrasside ehitamine, lammutustööd ning vee- ja kanalisatsiooniteenuse osutamine Vändra alevis. Ettevõtte annab tööd 85 inimesele.

OÜ Väandra tegeleb põllumajandussaaduste tootmise ja turustamisega. Ettevõtte on üle 3600 hektari haritavat maad ja 1280-pealine lüpsikari. OÜ Väandras on töötajaid ~60.

Väandra Ökopagar (endine Väandra Leib) alustas tööd 1994. aastal. Firmas töötab 21 inimest. Hetkel on Väandra Ökopagar leivatoodete osas ainuke tunnustatud mahetootja Eestis. Lisaks pakutakse aastast 2009 tootesortimendis ka mahedaid jahutooteid.

C.R. Jakobsoni Talumuuseum Kurgjal on Jakobsoni elu, tegevust ja loomingulist pärandit koguv, uuriv ja säilitav ning 19. sajandi teise poole eesti talupoja elu ja tegevust tutvustav talumuuseum karjakasvatuse ja põlluharimisega. Seal leiavad aset traditsioonilised üritused nagu talupäev, Sakala tee matk, Sakala tee jooks, käsitööpäev. Aastaringelt on võimalik osaleda muuseumi talukultuurikoolis, kus saab õppida erinevaid pärandtehnoloogiaid.

2013. aastal taasalustas Väandras tegevust **Pargi Hostel**, kus pakutakse aastaringelt majutusteenust. Hostel asub alevis, Väandra pargi vahetus läheduses Väandra jõe kaldal. Pargi Hostelis on 14 tuba ja võimalus majutada kokku 49 külalist.

Väandra alevis tegutsevad järgmised mittetulundusühingud: Jalgpalliklubi Väandra Vaprus, Väandra Noored, Väandra Alevi Pensionäride Ühendus, Väandra Naisselts, MTÜ Vändrikud, Jooksuklubi MISPO, Spordiklubi Suure Karu Pojad, Jalgrattaklubi VIKO jt. MTÜ Jalgpalliklubi Väandra Vaprus korraldab jalgpallitreeninguid, jalgpallimeeskonna Väandra Vaprus tööd ja haldab Väandra staadioni. MTÜ Väandra Noored korraldab noorte huvi- ja vabaajategevust Väandra Noortekeskuses.

Hinnang hetkeolukorrale

Väandra ettevõtluse trumbiks on kaasaegsele tootmisele orienteeritud mitmekesisus: alevis on palju ettevõtjaid ja ollakse tegevad erinevates valdkondades. Väandra alevis on ettevõtluse alustamiseks piisav töölis- ja tarbijaskond, samas ka hea ärikliima ning eksisteerib ettevõtjate omavaheline läbikäimine. Väandra ettevõtlus on üks faktoritest, mis on palju kujundanud Väandra mainet. Teenindust iseloomustab mitmekesisus ja tugev kaubandus.

Väandra suuremad ettevõtjad on orienteeritud välisurule ja ekspordi suurenemisel on suurenenud ka tootmismahud. Seetõttu on ettevõtete arendes ja kasvades üha rohkem puudu tööjõud, enim oskustöölised ja spetsialistidest. Samas puuduvad elanikkonna suurenemiseks alevis vabad üüri- ja renoveeritud elupinnad. Pikemas perspektiivis tuleb leida viis sidumaks pakutav haridus ettevõtlusega.

Hetkel on Väandra alevis 3 toitlustusettevõtet, kuid puudub õhtust meelelahutust pakkuv asutus. Turismivaldkonnas on tegutsejaid suhteliselt vähe. Perspektiivikas on siduda turismispordi- ja kultuurivaldkonnaga, et pakkuda Väandra alevi külastajale kompleksset teenust ja arendada spordi, kultuuri ja turismi valdkonda käsikäes. Vajalik on kohaturunduse väljaarendamine ja meediakajastuse suurendamine üritustele.

Vajalik on tagada koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga ning ühistranspordiettevõtetega inimeste võimalus Väandrasse ja siit riigi teistesse keskustesse reisimiseks. Selleks tuleb olla vajaliku arvu bussiliinide sõlmpunktiks selliselt, et oleks tagatud tõrgeteta pääsemine Tallinnasse, Tartusse, Pärnusse ja tagasi vähemalt kaks korda päevas. Tallinna ja Pärnu suunal on heaks võimaluseks ka bussilt ümberistumise võimaldamine rongile ehk erinevate transpordiliikide integreerimine.

Kokkuvõttes võib öelda, et Väandra alevis on kättesaadavad erinevad teenused ja asuvad kaubandusettevõtted. Samuti on Väandra alevis korralik tööjõuareaal, koostööaldis ettevõtjaskond ja hea infrastruktuur. Alev asub Paidest, Pärnust, Raplast ja Viljandist ca 50-60 km kaugusel, mistõttu asutakse transpordigeograafiliselt soodsas asukohas nii tööjõu kui ka kaupade liikumist silmas pidades.

Eesmärgid ja tegevused

E1. Mitmekesine ja tugev ettevõtlus.

E2. Tööjõu vajaduse lahendamine (sh spetsialistid ja oskustöölised).

E3. Tugev väikeettevõtlus.

E4. Uute teenindusettevõtete tulek alevisse.

E5. Koostöö kultuuri, spordi ja turismi valdkonnas.

T1. Praktikakohtade loomine ettevõtetes.

T2. Praktikakohtade koordineerimine ja olemasolevate avalik väljakuulutamise alevi koduleheküljel.

T3. Ettevõtjate koostöö arendamine Väandra Gümnaasiumiga (ettevõtlusõppe raames kohalike praktikavõimaluste tutvustamine ja ekskursioonid ettevõtetesse).

T4. Ettevõtluspäevade kohandamine enam väikeettevõtlusele (näiteks projektijuhtimise jt koolitused alevis).

T5. Väandra piirkonna turismibrošüüri koostamine (tutvustav info ja kaart koos liikumisteedega vaatamisväärsuste vahel).

T6. Koostöö korraldamine turismi, spordi ja kultuuri valdkondade vahel (sh turismiürituste info kaasamine spordi- ja kultuurivaldkondade koordinatsiooni).

3.5 TURVALISUS JA ELUKESKKOND

Üldine iseloomustus

Turvalisuse tagavad Väandra alevis politsei, päästeteenistus ja kiirabi, mille kõigi teeninduspiirkond hõlmab lisaks Väandra alevile ja vallale ka ümbruskaudset piirkonda.

Väandras asub **Päästeameti Lääne Keskuse Väandra päästekomando** on tugikomando, mis teeb kõiki sellele omaseid päästetöid peale demineerimistöde. Avaliku korra tagamise eest hoolitseb Väandra alevis **Väandra konstaablijaoskond**. Valve- ja turvateenust pakub alevis ja selle lähiümbruses AS G4S. **SA Pärnu Haigla Väandra kiirabibrigaad** osutab ööpäevaringselt erakorralist meditsiinilist abi.

Väandra alevis toimub jäätmevedu kogu alevi haldusterritooriumil. Korraldatud jäätmeveo konkursi tulemusel tegeleb alates 1. maist 2011. a segaolmejäätmete kogumisega alevi territooriumil Eesti Keskkonnateenused AS. Jäätmeid võtab vastu jäätmejaam aadressil J. V. Jannseni 3a ja need transporditakse edasi Väätša Prügilasse. Väandra vallas Kalmaru külas asuv Väandra prügila, mis oli kasutusel 1975 kuni 2005, suleti aastal 2011.

Väandra alevis osutab ühisvee- ja kanalisatsiooniteenust OÜ Väandra MP. Aastatel 2011 – 2012 valmis Väandra alevi ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni rekonstrueerimise ja laiendamise projekt, mille käigus vahetati välja alevi vee- ja kanalisatsioonitorustik. Töö viis läbi Merko Ehituse AS. Kokku ehitati projekti käigus vee magistraal- ja tarnetorustik ca 17,9 km, kanalisatsioonitorustik ca 17 km ulatuses, lisaks ka maapealsete tuletõrjehüdrantide võrgustik.

Vändra alevis asub 2013. aasta andmetel 459 elumaja: 376 eramut ja 83 kortermaja. Hoonete üldine seisukord on hea ja tühje kortereid on vähe. Samas leiduvad üksikud eramud, kus aastaringselt sees ei elata.

Kohaliku omavalitsuse üks arenguteemasid on töö energiasäästlikuma alevi nimel. Riigi tasandil kavatakse perioodil 2014-2020 investeerida energeetika valdkonda Euroopa Liidu struktuurifondide vahendeid. Vändra alevi eesmärgiks on selles programmis osaleda ja esmalt uuendada Vändra alevi soojamajanduse arengukava.

Vändra alevis on teeregistrisse kantud teid ja tänavaid kokku 23,8 km. Alevi teedel ja tänavatel teeb talihooldust Vändra MP OÜ. Alevisiseseid riigi maanteid hooldab AS Eesti Teed Lääne piirkond. Alevi tänavate seisukord on hea, sest torustike uuendamise projekti raames said vastavad tänavad ka uue asfaltkatte.

Haljastusalast teenust Vändra alevi haldusterritooriumil osutab Vändra MP OÜ.

Hinnang hetkeolukorrale

Vändra alevis on tagatud korrakaitse ja pääste: kohapeal tegutsevad Päästeameti tugikomando, konstaablijaoskond ja kiirabibrigaad. Need tugipunktid teenindavad tervet piirkonda ja nende kadumist lähitulevikus ette ei nähta.

Tänu ulatuslikule vee- ja kanalisatsioonitorustiku uuendamisele on tehniline taristu kaasaegne ja toimiv. Jäätmekäitlus on korraldatud ja jäätmejaam vastab kaasaegsetele standarditele. Jäätmekäitlusvaldkonna probleemidest võib välja tuua elanikkonna ebapiisava teadlikkuse jäätmekäitluse osas, biolagunevate jäätmete kompostimisväljaku ja orgaaniliste jäätmete kogumiskonteinerite võrgustiku puudumise kortermajade juures. Vajalik on suurendada teadlikkust keskkonnasõbralikust jäätmete sorteerimisest vajalikkusest ja vastavat lahendust selgitavat teavitustööd teha. Arendamist vajab pakendijäätmete kogumisvõrgustik.

Suureks probleemiks alevi elamumajanduses on vabade elupindade vähesus. Puuduvad renoveeritud vabad korterid ja eramud, samuti on vaid mõned üksikud korterid üüriturul kättesaadavad. Olukorras, kus ettevõtetal napib tööjõudu, on suure tõenäosusega nende järele vajadus olemas.

Vändra haljasalade seisukord on küllaltki hea ja need on hooldatud. Suurendada tuleks istepinkide arvu pargis ja tähtsamate teede ääres. Vändra jõe kaldapealsed on suviti niidetud, kuid võib täheldada, et vändralaste ettepanekul võiksid need teenida ka avaliku ruumi ja võimalusel supelala eesmärki. Supelala rajamine Vändra jõele ei ole võimalik, sest selle paisutamine suvise veetaseme tagamiseks ei ole seadusandlusega lubatud ja hinnanguliselt ei ole võimalik saavutada ujumiseks vajalikku veetaset ka paisu rajamisega. Küll aga saab Vändra jõe kallastel korraldada suviti erinevaid üritusi ja kaldarajatised võiksid seda eesmärki kanda.

Eesmärgid ja tegevused

- E1.** Puhas, korras ja roheline alev!
- E2.** Turvaline elukeskkond ka tulevikus.
- E3.** Kaasaegne taristu liikumiseks nii sõiduauto, jalgrattaga kui ja jalgsi.

- T1.** Vändra alevi haljastusolukorra parandamine

- T2.** Tänavate ja kõnniteede jooksev remont.
- T3.** Istepinkide paigaldamine põhiliste liikumisteede äärde.
- T4.** Vabatahtlikud talgupäevad alevis ja „Teeme Ära!“ ürituse jätkumine.
- T5.** Alevi põhilistele magistraalidele ja asutuste ette kultuurtaimede ning lillede istutamine.
- T6.** Rohelise Jõemaa Koostöökogu liikmeks astimine.
- T7.** Kaasava eelarveprotsessi väljatöötamine ja alevielanikele selles osalemise võimaluste tutvustamine.

4. MAINEKUJUNDUS JA KOHATURUNDAMINE

Vändra alev on teatud oma ettevõtlikkuse, aga ka rohelise elukeskkonna poolest. Kuulsad on Vändra metsad ja Vändrast tulnud saelauad, kunagised Mistra vaibad. Samas tuleks mõelda, millega teeb Vändra endale nime käesoleval hetkel?

Vändra tugev ettevõtlus – võrdleme kas või end teiste omasuguste väikestega – on Vändra trump ka tänapäeval. Vändra edukuse sümboliks on samuti noored ja nende aktiivsus. Vändra Gümnaasiumist peab saama edukas maagümnaasium, mis on jätkusuutlik. Üks viimase aja edulugusid on ka Vändra jalgpall. Käesoleval hetkel tegeleb jalgpalliga üle 195 noore ja see arv kasvab pidevalt. Tähelepanuta ei ole jäänud ka juba tavaks kujunenud spordiüritused nagu näiteks Vändra Rattaralli või nüüd taaselustunud traditsiooniline Vändra maraton. Peale noorte peab olema Vändras hea elada ka parimas ja auväärses eas kodanikel.

Seni on, ilmselt õigustatult, pandud rõhku pandud alevi füüsilisele arendamisele, samas on õige nüüd loodud võimalusi ära kasutada ja neisse elu sisse puhuda. Siinkohal võiks tänuväärt osa olla erinevatel spordi- ja kultuuriüritustel, mis külalisi alevisse toovad. Koos siin kogetavate positiivsete emotsioonidega saab edukalt kaasa aidata alevi imidži ja maine arengule ning tekitada inimestes tahtmise siia tagasi tulla.

Maine kujundamine ja hoidmine on seega paratamatult oluline, et inimesed leiaks sisimas tahtmise ennast kohaga siduda või seda külastada, olgu nendeks turistid, ettevõtjad, praegused või potentsiaalsed elanikud. Maine on seega ressurss, mis aitab leida tee Vändra alevisse ja seeläbi tagada, et see koht oleks jätkusuutlik ka edaspidi.

5. KOHALIKU OMAVALITSUSE JUHTIMINE

Eestis omavad omavalitsuse staatust linnad ja vallad, lisaks neile on Eestis veel 14 vallasisest linna, mis eraldi haldusüksust ei moodusta. Vändra alev on Eesti haldusterritoriaalses korralduses ainulaadse staatusega: ta kannab alevi nime, kuid on staatuselt vald. Antud asjaolu tõttu on korrektne Vändra alevit nimetada juriidilises dokumentatsioonis, andmekogudes ja ametlikus kontekstis Vändra alevi vallaks.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS) sätestab kohaliku omavalitsuse juhtimise põhimõtted ning töökorralduse. Juhtimisstruktuuri kehtestab iga kohaliku omavalitsuse üksus oma põhimäärusega, kus on lahti kirjutatud struktuuriüksuste vastutus ja töökorraldus. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 4 kohaselt on kohalikul omavalitsusel kaks organit: volikogu ja valitsus.

Joonis 9. Alevi juhtimise struktuur.

Viimastel aastatel on üha aktuaalsem omavalitsuste ühinemise temaatika. Valitseb avalik seisukoht, et Eesti halduskorraldus vajab ümberkorraldusi: võrreldes teiste riikidega Euroopas on Eesti omavalitsused suhteliselt väikesed, mistõttu üha rohkem räägitakse haldussuutlikkusest ja omavalitsuste liit(u)misest läbi haldusreformi. Väandra alev on seisukohal, et omavalitsuste ühinemine on perspektiivikas tegevus.

Väandra alevivolikogu tegi 02.02.1992 ning 18.03.1999 Väandra vallale konkreetseid ühinemissetepanekuid kahe omavalitsuse ühendamiseks, kuid need pole siiani tulemuslikud olnud.

Lisaks on Väandra alevivolikogu nõustunud osalema Kaisma valla poolt 19.11.2003 algatatud piirkonna omavalitsuste ühinemisläbirääkimistel, mille kohaselt planeeriti viie valla: Tootsi vald, Järvakandi vald, Väandra vald, Kaisma vald ja Väandra alev ühinemist, mille menetlus aga rauges maakonna piiriülese ühinemispraktika puudumise ja riigi esindajatelt vastava seisukoha mittedaamist tõttu. Samuti on Väandra alev vastanud jaatavalt Tootsi valla 22.02.2011. a ühinemissetepanekule. Menetlus lõpetati Väandra valla keeldumise tõttu, mis asub geograafiliselt Väandra alevi ja Tootsi valla vahel.

Seeläbi valitseb Vändra alevi juhtkonnas jätkuvalt seisukoht ühinemiseks Vändra valla ja võimalusel teiste lähivaldadega.

2014. aastal algasid tihedad ühinemisteemalised läbirääkimised Vändra valla ja Tootsi vallaga.
